

„KULTURÁLIS ÖNISMERET”

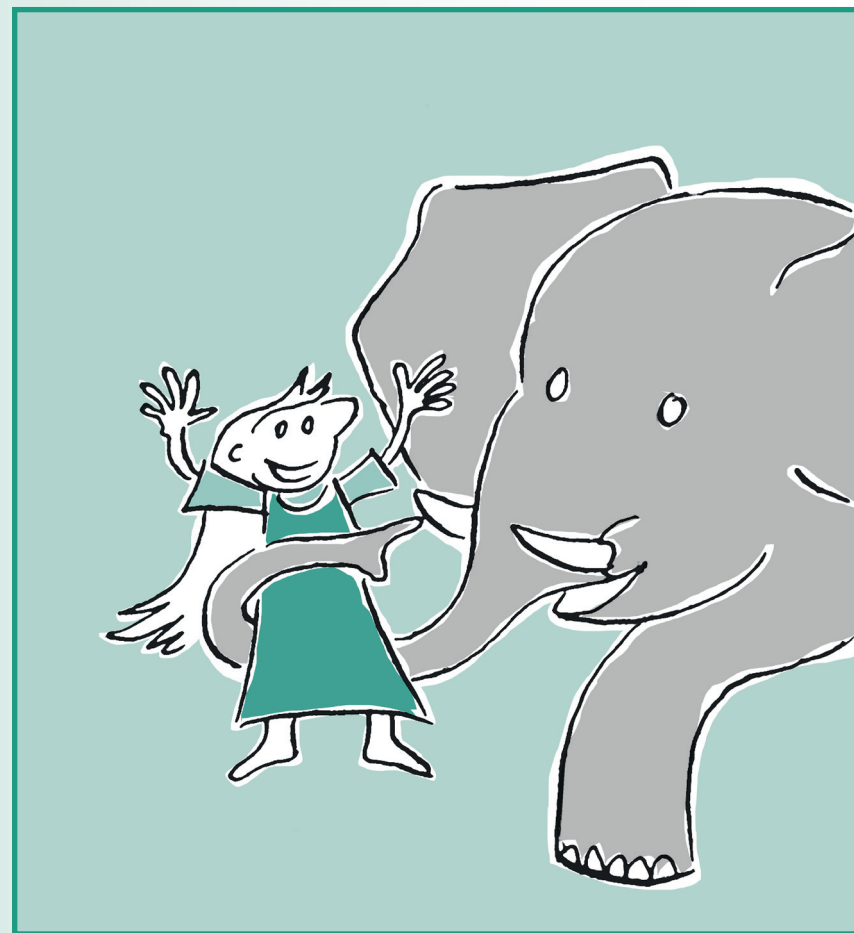
SZKC_212_05

UTAZÁS, MÁSONK MEGISMERÉSE ÉS AZ ÖNISMERET

A modul szerzője: Tomory Ibolya

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

12. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a Alapfogalmak tisztázása					
A	A tanár néhány bevezető gondolatot mond a foglalkozásról, majd felolvassa a diákoknak az önismeret definícióját. Ezután arra kéri őket, értelmezzék, mit jelent ez a fogalom, vajon hogyan tudjuk fejleszteni önismertünket. 5 perc	Előzetes ismeretek felidézése, alkalmazása Önreflexió	Frontális osztálymunka – felolvasás, megbeszélés, fogalomgyűjtés	Íróeszköz, lap	P1 (Az önismeret definíciója)
B	A tanár olyan alapvető fogalmakról kérdezi a tanulókat, mint: utazás, turista, vendéglátás. A fogalmak tartalmát illetően megegyezésre kell jutni az osztálynak, hogy a foglalkozás további részében mind ugyanarra gondoljanak azok használatakor. Mindenki önállóan felírja egy papírra, hogy a fogalmakkal kapcsolatban mit tart a legfontosabbnak, majd a leggyakrabban előfordulókat az adott szó alá ragasztják jól láthatóan egy csomagolópapírra. A papír az óra végéig maradjon jól látható. 5 perc	Előzetes ismeretek felidézése Ötletek rendszerezése Önreflexió	Egész osztály együtt – beszélgetőkör	Íróeszköz, papírdarabok, csomagolópapír, ragasztó	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I/b Utazás tervezése					
A	A tanár bevezetésként közli a diákokkal, hogy a foglalkozáson arra a kérdésre próbálnak választ kapni, hogy más népek megismerése, egy utazás befolyásolhatja-e személyiségünket, hatással van-e önismeretünkre. Ezután a diákok önállóan összeírják egy-egy papírlapon, hogyan készülnek egy utazásra. Majd szomszédjukkal megbeszélik, összevetik saját gondolataikat. 5 perc	Cél meghatározása A munka előkészítése	Önálló munka – feladatmegoldás Páros munka – variációkeresés	Íróeszköz, lap	
B	A tanár beszélgetést kezdeményez arról, mit jelenthet az a kifejezés, hogy „buborék-utazás”. Miért szeretnénk, illetve várjuk el, hogy egy másik földrészre utazva is európai körülmények vegyenek körül bennünket? Miért akarunk a védelt „buborékunkon” belül maradva, a megszokott viszonyaink között vakációzni? Kiscsoportok alakulnak véletlenszerűen. A tanulók a beszélgetést csoportokban folytatják. A felmerülő fogalmakat, kulcsszavakat lejegyzik listászerűen. 5 perc	Ráhangolódás Az érdeklődés felkeltése	Egész osztály együtt – fogalomfelvetés Csoportmunka – megbeszélés, lista készítése		P2 (Buborékban)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I/c Csoportalakítás érdeklődés szerint					
A	A papírdarabokat mindenki felragasztja egy nagy csomagolópapírra. A tanulók a tanár segítségével kiválasztják azt a négy kijelentést, mondatot, amely a leggyakrabban szerepel a plakáton. A tanár megkéri a gyerekeket, hogy álljanak ahhoz az állításhoz, amely számukra a leginkább fontos (egyenlő számban). Az állítás mentén alakulnak ki a csoportok. Amennyiben nehéz egyenlő számban véleményt foglalni, a tanár segítsen az egyes tétovázó tanulóknak rávezető kérdésekkel, mondatokkal a döntésben. Ez azonban nem jelenthet kényszert: a tanulók önálló döntése érdekében nem szükséges, hogy egyenlő számú csoportok alakuljanak. Ha másként nem megy, véletlenszerű csoportalakítás történhet. 10 perc	Kategóriák megfogalmazása Csoportalakítás Együttműködés Önálló véleményalkotás	Egész osztály együtt – sarokjáték	Ragasztó, csomagolópapír	
B	A listáját minden csoport felragasztja egy nagy csomagolópapírra, és a tanár segítségével kiválasztják azt a négy kijelentést, mondatot, amely a legkülönlegesebb a plakáton. A tanár megkéri a tanulókat, hogy álljanak ahhoz az állításhoz, amely számukra a leginkább fontos. Az állítás mentén maradnak a csoportok. 10 perc	Kategóriák megfogalmazása Logika Együttműködés	Csoportmunka – feladatmegoldás, csoportos véleményvonal	Ragasztó, csomagolópapír	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II. UTAZNI KÉSZÜLÜNK					
II/a Miért utazunk?					
A	A csoportok ötleteket gyűjtenek arról, hogy mi lehet egy utazás célja. Ezekből az ötletekből a tanár a táblán osztálylistát készít. 5 perc	Ötletek rendszerezése	Kooperatív tanulás – szóforgó, csoportszóforgó	Íróeszköz, lap	Tábla, flipchart, csomagolópapír, íróeszköz
B	A csoportok ötleteket gyűjtenek arról, hogy mi lehet egy utazás célja. Az ötletelést kártyák segítik; a diákok feladata, hogy fontossági sorrendet állítsanak fel a kártyák között. Fontos, hogy üres kártyát is kapjanak, hiszen a megadottakon kívül más ötlet is felmerülhet. A szóvivők felolvassák a végleges sorrendet, megindokolják az első és az utolsó helyre került kártya helyét. 10 perc	Ötletek rendszerezése Együttműködés Kommunikáció	Kooperatív tanulás – kerekasztal	D1 (Kártyák)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/b Úticél					
A	Minden csoport húz egy borítékot, amelyben a csoport úti célja található. Feladatuk megtervezni az utazást az ötlettől a célországba való megérkezésig. Két kulcsfogalom segít nekik ebben: előkészületek, látnivalók. A tanár megkéri a csoportokat, hogy a kulcsfogalmak mentén osszák meg a munkát egymás közt. Az anyaggyűjtés után minden csoportnak egy 5 perces tájékoztató előadást kell majd tartania az úti célról. 20 perc	Ismeretszerzés Együttműködés	Csoportmunka – projekt	Előre behozott prospektusok, útikönyvek	
B	Minden csoport húz egy borítékot, amelyben a csoport úti célja található. Feladatuk megtervezni az utazást az ötlettől a célországba való megérkezésig az interneten található információk alapján. Két kulcsfogalom segít nekik ebben: előkészületek, látnivalók. A tanár megkéri a csoportokat, hogy a kulcsfogalmak mentén osszák meg a munkát egymás közt. Az anyaggyűjtés után minden csoportnak egy 5 perces tájékoztató előadást kell tartaniuk az úti célról. 25 perc	Ismeretszerzés Együttműködés	Csoportmunka – projekt	Internet	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
C	Választhatjuk azt a megoldást, hogy előre kiadjuk a feladatokat minden csoportnak, kijelölve a bemutatandó országot. Ebben az esetben öt percet kapnak a gyerekek arra, hogy az előadásukhoz szükségesen rendezzék el a termet, az esetleges technikai felszerelést. 5 perc	Ismeretek rendszerezése Kommunikáció Együttműködés	Csoportmunka – projekt Egyéni munka – otthoni felkészülés	Útikönyvek, internet	
II/c Előadások					
A	Minden csoport bemutatja a többieknek munkájuk eredményét. Az egy témát feldolgozó csoportok bemutatója egymás után következik. A hallgatóságot kérjük meg, hogy a kiosztott szempontok szerint figyeljék az előadásokat. Az előadások hossza maximum 5 perc. 20 perc	Kommunikációs készség Ismeretszerzés	Egész osztály együtt – előadás	Elkészített anyagok az utazásról, országról D2 (Megfigyelési szempontok)	
C	Ha otthoni munkára kértük a diákokat, akkor az előadásaikra több időt szánhatunk, feltételezve, hogy többféle eszközt és szempontot is alkalmaztak. Az előadások hossza maximum 10 perc. 40 perc	Kommunikáció Ismeretszerzés	Egész osztály együtt – előadás	Elkészített anyagok az utazásról, országról D2 (Megfigyelési szempontok)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/d Egy országról másképpen?					
A	A beszámolók meghallgatása után egymást értékeli a csoportok aszerint, melyik tartalmazott több hasznos információt. Minden csoport egy másik csoportot értékeli. A tanár az értékelés előtt felhívja arra a figyelmet, hogy az esetleges negatívumok mellett mindenképpen jelenjen meg pozitívum is az értékelésben. Ezután megbeszélik, miben hasonlított és miben tért el két csoport beszámolója, melyek voltak a különbségek, hasonlóságok az előadásmódban és a tartalomban (csoportonként 1 perc = 5 perc). 15 perc	Kommunikáció Önálló véleményalkotás	Csoportmunka – mások értékelése		
II/e Utazás – önismeret – tolerancia					
A	A csoportok útleírást olvasnak Ugandáról, aminek alapján megfogalmazzák, milyen lehet az ország, mit tudhatnak meg róla. 15 perc	Új ismeretek szerzése	Csoportmunka – megbeszélés	D3 (Úti élmények Ugandáról)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/f Országismertető					
A	A csoportok országismertetőket dolgoznak fel úgy, hogy a tagok felosztják egymás között a szöveget különböző szempontok szerint. Feladat: az ismertető adataival kiegészítik az előző információkat, képes ismertetőt készítenek, amely rövid, de minél tartalmasabb információkkal szolgál. A képeket és információkat kivághatják, illetve összevághatják a plakátokhoz. 15 perc	Ismeretek bővítése Információgyűjtés és -rendszerezés	Csoportmunka – plakátkészítés	D4 (Országismertető Ugandáról)	
II/g Egy ország más szemmel					
A	A tanár felolvasást tart egy kulturális antropológus naplójának jegyzeteiből szemezgetve. Kiemeli azokat a momentumokat, amelyek alkalmasak arra, hogy az előzőekben bemutatott külső turistaszemléletet megkülönböztesse a résztvevő megfigyelő szempontjaitól. A diákokat arra kéri, hogy a korábbi megfigyelési feladatot most is hajtsák végre. 10 perc	Gondolkodás Lényeglátás Összefüggések kezelése	Frontális osztálymunka – tanári előadás	D2 (Megfigyelési szempontok) D5 (Naplórészletek)	P3 (A résztvevő megfigyelésről dióhéjban)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A diákok kiscsoportokban olvasnak fel részleteket egy kulturális antropológiai terepmunkanaplójából. A tanár a diákokat arra kéri, hogy az előző megfigyelési feladatot most is hajtsák végre, majd beszéljék meg társaikkal véleményüket. 15 perc	Gondolkodás Lényeglátás Összefüggések kezelése	Csoportmunka – felolvasás Önálló munka – jegyzetkészítés Kooperatív tanulás – ablak	D2 (Megfigyelési szempontok) D5 (Naplórészletek Ugandából)	

III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA, ELLENŐRZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS

III/a Kérdések

A	A tanár beszélgetést kezdeményez arról, hogy miben más a napló tartalma, mint az eddig elhangzott (esetleg korábban ismert) ország-ismertetők. 15 perc	Ismeretek rendszerezése Lényeglátás Önismeret Önreflexió	Egész osztály együtt – beszélgetőkör		P4 (Beszélgetést irányító kérdések)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A csoportok az új információk tükrében rajzot, ábrát készítenek, amelyen megpróbálják ábrázolni a távoli országokról, ismeretlen helyekről való gondolkodás, ezek megismerésének, megfigyelésének különböző lehetőségeit. A tanár kulcsszavakat adhat segítségül: turistaút, kutatás-megfigyelés; kaland, látványosság keresése – hétköznapi élet, valóság megismerésének szándéka; kívülről szemlélő-belülről szemlélő megközelítés stb. Ismertetik munkájukat, gondolataikat a többiekkel. 15 perc	Ismeretek rendszerezése Önreflexió, önismeret Összefüggések kezelése	Csoportmunka – ábrakészítés, magyarázat		
III/b Igény a többoldalú ismeretszerzésre					
A	A tanár megkérdezi a körben ülő diákoktól, hogy hányféle forrásból szereztek az információikat az adott országról, majd megkérdezi, hogy a többféle nézőpont megismerése miért hasznos egy utazás előtt. Ezt követően rátérnek arra, hogy az igényesség hogyan tudja befolyásolni személyiségünket, és azt is megbeszéli a csoport, hogy ez hogyan hat az élet más területére. 10 perc	Rendszerezés Önreflexió	Egész osztály együtt – beszélgetőkör		P5 (Nyitott mondatok)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	Tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	Körben ülve beszélget a csoport arról, hogy mi lehet annak az oka, hogy ugyanarról az országról más-más beszámolót hallottak. Megbeszélik, azt is, hogyan és miért formáljuk saját magunkra az úti célt. Erre példákat is mondhat bárki (pl. német turisták a Balatonnál, magyarok Horvátországban, Görögországban). 10 perc	Gondolkodás Lényeglátás Összefüggések kezelése	Egész osztály együtt – beszélgetőkör		P4 (Beszélgetést irányító kérdések)

TANÁRI MELLÉKLETEK

P1

Az önismeret definíciója

Az önismeret, önmegismerés olyan önmagunkra irányuló lelki folyamat, amely során megismerjük **személyiségünk** tulajdonságait, képességeit, szándékait, érzelmeinket, gondolatainkat és mindezek együttes működését.

Az önmegismeréshez szükség van **őszinteségre**, hogy be tudjuk vallani magunknak azokat az igazságokat is, amelyek bevallása fájdalommal jár.

Az önismereti folyamatot jó esetben **önelfogadás** követi.

P2

„Buborékban”

Mennyiben fontos egy utazás során a komfortérzetünk?

Mennyiben alkalmazkodnak a turisták célországai az európai utazók elvárásaihoz?

Milyen feladataink vannak egy ország vendégeként, és milyenek, ha mi vagyunk a vendéglátók?

P3

A résztvevő megfigyelésről dióhéjban

A résztvevő megfigyelés és a terepmunka: szemlélet és módszer összefonódása a kulturális antropológiában

Mi a résztvevő megfigyelés?

A résztvevő megfigyelés a kulturális antropológia (a különböző kultúrákkal és az emberi viselkedésmódokkal foglalkozó tudomány) sajátos módszere, mely egyúttal egy másokat elfogadó, megértő szemlélettel párosul. Terepmunka során alkalmazzák. Ez azt jelenti, hogy az antropológusok törekvése, hogy minél több időt töltsenek a kutatás – a megfigyelt események, rítusok stb. – helyszínén a megfigyelt személyekkel, vagy minél több alkalommal visszatérjenek oda, és minél több információt gyűjtsenek a megfigyelt közösségről, csoportról, jelenségről, rítusról. Ennek érdekében aprólékosan leírják, lejegyzik a napi történéseket, eseményeket, hogy ezeken keresztül ők maguk is átéljék a megfigyelt személyek életét, érzelmeit, problémáit, munkáját stb. Így jobban megértik azokat. Ezt „sűrű leírásnak” vagy etnográfiai (vagyis aprólékos, részletes) leírásnak is nevezik. A terepmunka és a résztvevő megfigyelés egyik érdeme, hogy nem a megfigyelő szemüvegén keresztül kívülről, hanem az érintettek szemével belülről képes feltérképezni, hogyan látják saját helyzetüket, saját kultúrájukat, ők hogyan élik meg, mit gondolnak bizonyos szokásokról, jelenségekről, ami

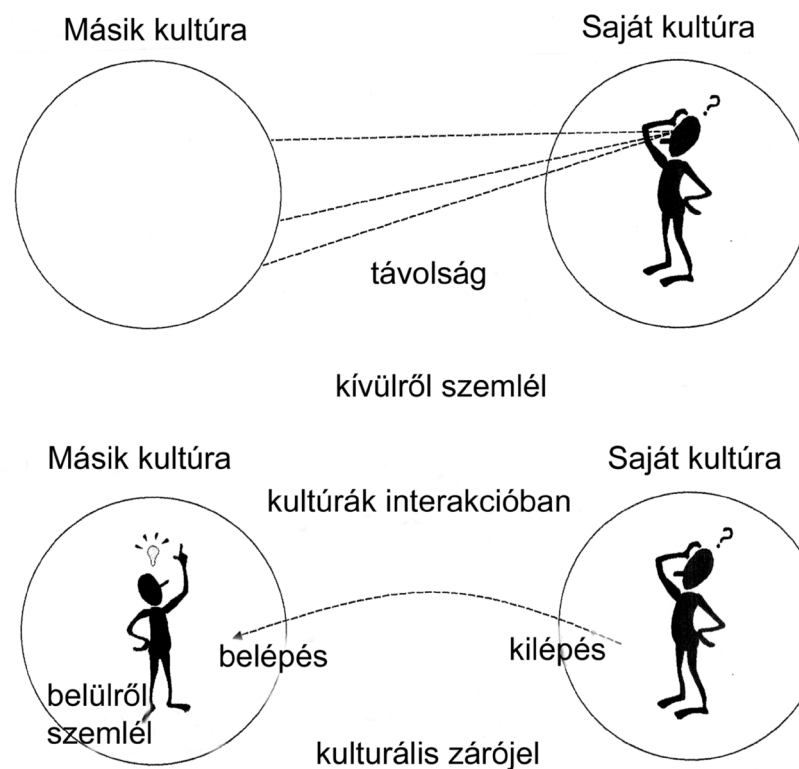
számunkra, kívülről, távolról nézve furcsa, érthetetlen, szokatlan lehet.

Így többet megtudunk a különböző kulturális, szociális háttérrel rendelkező emberek életmódjáról, mások – számunkra ismeretlen, furcsa, szokatlan, idegen, távoli vagy közeli kultúrák képviselőinek – viselkedéséről, mentalitásáról, mintha például csak statisztikai adatokból vagy felületes megfigyelésekből indulnánk ki, mert közvetlenül az adatközlőkkel, informátorokkal dolgozunk, élünk együtt, tanulunk tőlük, elvegyülünk köztük.

Ennek segítségével megérthetjük, hogy az emberi közösségek különböző fizikai, környezeti, történeti és társadalmi helyzetekhez képesek alkalmazkodni, nyilvánvalóan eltérő módon. Ez azt a célt szolgálja, hogy elfogadóbbak, toleránsabbak legyünk másokkal, és jobban megértsük mások viselkedését.

A megfigyeléseket fontos rögzíteni, ezért a terepmunka elengedhetetlen eszköze a terepmunkanapló, melybe a kutató minden egyes alkalommal „sűrű leírással” lejegyzik a történéseket, eseményeket, érzéseket, hangulatokat, a rítust magát, és amit a vizsgált személyektől hallott. Fontos, hogy nem vázlatot, hanem részletes leírást készítünk, amiből aztán később jobban vissza tudjuk idézni az eseményeket; nem a részt vevő személyek előtt jegyzetelünk, de minél előbb rögzítjük a tapasztalatokat. Ez csak a már kialakult bizalmas viszony esetében lehetséges, ahogyan a vizuális eszközök használata, ha már elég bizalmas a kapcsolat a megfigyelttel, és azokat nem zavarja a fotózás vagy videokamera használata.

A résztvevő megfigyelő szemlélet lényegét az alábbi ábrák szemléltetik.

Ábramagyarázat

Az 1. ábrán a megfigyelés egy közismert formája látható. Itt a szemlélő a megfigyelt eseményt, személyeket stb. külső pozícióból szemléli. Mivel bizonyos távolságból kívülről szemlélődik, nem vesz részt a folyamatokban, saját mércéhez, saját szokásokhoz, a saját kultúra és társadalom, csoport, környezet stb. elvárásaihoz méri a más, az eltérő jelenségeket. Így a sztereotipizálás, az előítéletek gyakran észrevétlenül, tudattalanul is benne vannak szemléletünkben, másokról, helyzetükről alkotott véleményünkben, és hajlamosak vagyunk a megalapozatlan megállapításokra, téves következtetésekre levonására, általánosításokra. Ennek a megfigyelési módszernek az a hátránya, hogy a megfigyelő nem feltétlenül értelmezi helyesen a látottakat, illetve sok információ elkerülheti a figyelmét. Sokszor statisztikák, egyes jelenségek összefüggéseikből való kiemelése jellemző, ami veszélyezteti a realitást.

A 2. ábrán a megfigyelő részt vesz az adott közösség életében, mind a hétköznapiakban, mind az ünnepeken, az esemény, a rítusok, az ünnep stb. folyamatában. Nehezebb megfigyelési pozíció, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy ő nem a közösség részeként érkezik oda, de részévé kell válnia, elfogadtatni magát, jelenlétét annyira, hogy jelenléte már hétköznapivá, észrevétlenné váljon. Miközben tanulmányozza a helyzetet, maga is kicsit mássá válik, hogy megélve értse meg az érintettek szerepeit, helyzetét, kultúráját, szokásait. Ehhez nagyfokú empátiára és beilleszkedő, alkalmazkodó hozzáállásra van szükség. Ezt tudatosítja magában a megfigyelő, mikor belép egy másik kultúrába, maga mögött hagyva a saját kultúra által meghatározott világszemléletet. Ebben a szituációban több, rejtett összefüggésnek, más nézőpontból nem megfigyelhető dolgoknak is tanúi lehetünk, és megérthetjük a másikat, a más gondolatait, érzéseit, problémáit, nem pedig a magunk elképzelése alapján nézünk rá, felületes információk alapján.

A módszer különösen alkalmas kis közösségek, rítusok, egyedi jelenségek megfigyelésére, mert alapelvünk, hogy adott dolgot önmagában és nem valamely külső mérce szerint vizsgálunk, valamint, hogy célunk nem a minősítés, hanem a tényszerűség és megértés.

Gondolatok a résztvevő megfigyelés oktatásban való alkalmazásához

Az iskola mint a résztvevő megfigyelés terepe

Az antropológiai résztvevő megfigyelés lényege, hogy képesek vagyunk megértéssel megragadni mások világképének lényegét, és ezzel hozzájárulunk saját világképünk tágításához. Ezért a megfigyelés tartós, minél részletesebb, minél több mozaikot gyűjt össze a megfigyelő adott témáról, amelyekből egy egész kép tevődik végül össze.

Ezért a résztvevő megfigyelés pedagógusok és diákok által is alkalmazható összetett folyamatot jelent, melynek során a másikkal, más csoporttal, általában másokkal, mások helyzetével, nézőpontjaival való megértő azonosulást ismerjük meg és gyakoroljuk. Ezzel párhuzamosan *a tanulás mint megismerési folyamat integrálódik a tudatba, amelynek a megismerő maga is aktív része*. A tanítási-tanulási folyamat így a megfigyelés helyszíne, módja, tartalma egy időben, azaz „terepe”.

A résztvevő megfigyelés tulajdonképpen egy *megismerési-feldolgozási-értelmezési módszer*, amelynek segítségével egy *komplex témakört, témát belső szemlélőként dolgozunk fel*.

Mint módszer fontos követelménye, hogy minél több információt gyűjtsünk az adott témáról, jegyezzünk fel mindent, hogy képesek legyünk a pontos leírásra. Ez az etnográfiai leírás jellemzője: aprólékos, pontos, amiből aztán kiemelhető a lényeg, megrajzolható a különböző kontextusok, háttértényezők. Így segít a résztvevő megfigyelés például egy esettanulmány „antropológiáját” elkészí-

teni adataink alapján. Adataink összevethetők mások információival (csoporttársak, tanárkollégák, más tudományok), ami már az „etnológiai” vizsgálathoz hasonlít.

Azért fontos alapja a megismerésnek, mert jó elméleti alapot, tendenciát nyújt a megértéshez, és nagyobb a valószínűsége, hogy erre támaszkodva az ismereteket konkrét esetre jobban tudjuk alkalmazni.

Az antropológiai „laboratórium”

Ellentétben a természettudományos feldolgozással, a konkrét eszközanyagra, kísérletekre való támaszkodással, itt inkább a felfedezésre, egy nyitottabb kísérletezésre lehet építeni. A zártabb, előre meghatározottabb labormunka helyett az antropológiai terepmunka feldolgozási módja mélyebb, mert az új, az ismeretlen vagy kevésbé ismerttel tartós, mély kapcsolatba hoz, méghozzá alkalmazkodással annak természetéhez, más értékek, ideológiák, társadalmi csoportok létformáihoz, valamint új értékrendhez, ideológiákhoz, és ami a tanulási folyamatra nézve legjelentősebb: minden gyakorlati tényezőhöz.

Ez azt jelenti, hogy *kilépünk a könyvek, a könyvtári, iskolai szék világából*, és gyakorlatilag nem a másokról, az ismeretlenről szóló kuriózumok gyűjtését folytatjuk, hanem *közvetlen kapcsolatba kerülünk azok valóságával*.

Eredmény: változás a viselkedésben, az egzotikus szokás már nem egzotikus szokás, hanem kitapintható, megismerhető, kezelhető közelségbe hozható tevékenység, amely egy rendszer része. A tanulásra nézve ez annyit jelent: a rendszer megismerése és megértése mint önmagával koherens együttes és mint egész tanulmányozása a részek, részletek megismerésének igényességével.

A kutatási technika lényege

A résztvevő megfigyeléses kutatás azt jelenti, hogy az új információk keresése, gyűjtése, az adatközlőktől és/vagy más információforrásokból való adatok keresése más, megelőző interpretációk nélkül történik. Nem előfeltételezéseket, már meglévő véleményeket, viszonyulásokat akarunk alátámasztani vagy elvetni, hanem kialakítani egy saját tapasztalati képet valamiről reális, az érintettek által is elfogadott, hiteles forrásból származó információkkal, melyek az ő nézőpontjukat is tükrözik. Erre épül egy másokkal, más véleményekkel, kutatásokkal való párbeszéd. A megfigyelőnek az is feladata, hogy a rendelkezésre álló elméletekkel párbeszédet kezdeményezzen, melyben támaszkodik saját konkrét tapasztalataira. Elmélet és tapasztalat, saját és más megközelítés tehát dialektusba kerül egymással. Ehhez a tanulási folyamathoz elengedhetetlen, hogy a tanár is értse meg, fogadja el, és valóban tartsa fontosnak a személyes tapasztalatok jelentőségét és lényegét.

Az antropológiai résztvevő megfigyelő szemléletről

A megfigyelt tereppel (téma, tanítványok, saját közösség, más közösségek stb.) való találkozás új percepciót eredményez a másokkal/tanulással való találkozásban. Az új percepció látásunk fókuszán alakít, és folyamatosan lehet gyakorolni a hétköznapi és ünnepek alkalmával otthon, iskolában és iskolán kívül. Például valaki tudatosan figyeli környezetét utcán, utazás, szórakozás, tanulás közben, látja és nemcsak nézi mások viselkedését. Az új percepció azonban segít következtetni a megfigyelt dolog, személy, csoport belső tulajdonságaira, belső látására, „mentalitására” stb. Ez a látásmód egyenlő saját világvéleményünk gazdagításával, elmélyítésével és saját természetünk megértésével. Ami még ennél is több:

önmagunk finomításával, érzelmileg, intellektuálisan, tudatosan és spontán módon.

(Tomory Ibolya)

P4

Beszélgetést irányító kérdések

Egyforma volt-e az egy országról szóló két előadás?

Mi lehet a különbség oka?

Kereshetjük-e magunkban ennek a különbségnek a forrását? Miért?

Hogyan függ össze az utazás, az önismeret és a más népek irányában érzett tolerancia?

P5

Nyitott mondatok

A többféle nézőpont abban segíthet nekem, hogy...

Az igényesség azt jelenti számomra, hogy...

Egy utazástól több leszek, mert...

Egy utazás után az a nép, akiket megismertem, ...

